Hermeneutyka logiczna i ontologia sytuacji Wolniewicza

AUTOR

Fundacja Dobre Państwo

STRESZCZENIE / ABSTRACT

Artykuł stanowi szczegółowe studium nad myślą Bogusława Wolniewicza, koncentrując się na dwóch filarach: hermeneutyce logicznej oraz ontologii sytuacji. Autor przybliża proces transkrypcji jako kluczowy etap analizy tekstu, mający na celu usunięcie wieloznaczności i odsłonięcie czystej struktury logicznej wypowiedzi. W części poświęconej ontologii, tekst definiuje pojęcie E-sytuacji, wyjaśniając jej rolę jako korelatu semantycznego w ramach logiki niefregowskiej. Czytelnik odnajdzie tu również analizę przestrzeni logicznej jako kraty zupełnej oraz porównanie systemów Wolniewicza z tradycją atomizmu logicznego Wittgensteina i hermeneutyką klasyczną Ricoeura czy Gadamera. To rygorystyczne ujęcie teorii T i dystansacji, rzucające nowe światło na analityczne modele rzeczywistości i relację między językiem a światem faktów.

This article is a detailed study of Bogusław Wolniewicz's thought, focusing on two pillars: logical hermeneutics and the ontology of situation. The author explores the process of transcription as a key stage in text analysis, aimed at removing ambiguity and revealing the pure logical structure of a statement. In the section on ontology, the text defines the concept of E-situation, explaining its role as a semantic correlate within non-Fregean logic. The reader will also find an analysis of logical space as a complete lattice and a comparison of Wolniewicz's systems with the tradition of Wittgenstein's logical atomism and the classical hermeneutics of Ricoeur and Gadamer. This is a rigorous approach to the theory of T and distancing, shedding new light on analytical models of reality and the relationship between language and the world of facts.

Artykuł analizuje proces interpretacji tekstów filozoficznych, proponując metodę opartą na formalizacji i przekładzie logicznym. Punktem wyjścia jest eliminacja niejasności i rekonstrukcja struktury argumentacyjnej tekstu źródłowego, co autor nazywa transkrypcją. Następnie, za pomocą słowników elementarnych, dokonywany jest przekład na język systemu T,

co pozwala na precyzyjną analizę ontologii sytuacji. Kluczowym elementem jest tutaj pojęcie sytuacji elementarnej, rozumianej jako minimalny fragment rzeczywistości gwarantujący prawdziwość danego zdania. Autor konfrontuje to podejście z różnymi tradycjami hermeneutycznymi, od Diltheya i Gadamera po Ricoeura, wskazując na możliwość łączenia rygoru logicznego z wrażliwością na kontekst historyczny i wieloznaczność sensu. Celem jest stworzenie narzędzia, które pozwoli na testowalną i porównywalną interpretację, unikając zarówno redukcjonizmu, jak i nadmiernej subiektywności. Artykuł stawia tezę, że formalizacja może być cennym uzupełnieniem tradycyjnych metod interpretacyjnych, otwierając nowe perspektywy w badaniach nad filozofią.

SŁOWA KLUCZOWE

Hermeneutyka logiczna | Ontologia sytuacji | Bogusław Wolniewicz | E-sytuacja | Transkrypcja | Logika niefregowska | Krata zupełna | Przestrzeń logiczna | Atomizm logiczny | Możliwe światy | Korelat semantyczny | Roman Suszko | Teoria T | Dystansacja | Sytuacja elementarna

Hermeneutyka logiczna: rygor logiczny w interpretacji

Pierwszym krokiem w procesie interpretacji jest wstępna analiza tekstu filozoficznego, której celem jest usunięcie jego logicznych niedoskonałości. Obejmuje ona eliminację wieloznaczności leksykalnych i składniowych, wykrycie i uzupełnienie entymematów, czyli argumentów z przemilczanymi przesłankami, oraz odsłonięcie struktury syntaktycznej wypowiedzi. Wolniewicz określa tę czynność mianem transkrypcji, odróżniając ją od właściwego przekładu. Transkrypcja bowiem pozostaje neutralna językowo i służy wyłącznie uwydatnieniu logicznego szkieletu myśli w obrębie języka źródłowego. Jej celem nie jest interpretacja, lecz precyzyjna rekonstrukcja składniowa.

Dopiero po tym przygotowaniu następuje właściwy przekład języka systemu S na język systemu T. Operacja odbywa się przy pomocy dwóch słowników: D(A,T), odwzorowującego wyrażenia języka A (języka systemu S) na język T, oraz D(B,T), który pełni funkcję odwrotną. Kluczową cechą słowników jest ich elementarność – przekładowi podlegają nie całe tezy, lecz wyłącznie ich komponenty: terminy, operatory, relacje. Taka atomizacja procesu pozwala uniknąć parodystycznych przekładów, które trywializując analizę, prowadziłyby do deformacji pierwotnego sensu. Nie jest to pochwała formalizmu dla formalizmu, lecz warunek rzetelności.

Słowniki translacyjne przekładają język na logikę

Fundamentem ontologii sytuacji jest jej termin pierwotny: sytuacja elementarna, w skrócie E-sytuacja. Stanowi ona jednostkowy korelat semantyczny zdania elementarnego, które rozumiemy jako prostą koniunkcję zdań atomowych. Pojęcie to obejmuje wszystkie niesprzeczne sposoby, na jakie dane zdanie może zrealizować się w rzeczywistości, co czyni z E-sytuacji precyzyjny semantyczny odpowiednik zdarzeń elementarnych znanych z klasycznego rachunku prawdopodobieństwa.

Zgodnie z logiką niefregowską Romana Suszki, zmienne zdaniowe nie przyjmują po prostu wartości prawdy i fałszu, lecz odsyłają do uniwersum sytuacji. Korelatem semantycznym zdania jest więc sytuacja, którą to zdanie opisuje, a samo zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy owa sytuacja faktycznie zachodzi. Wolniewicz, odpowiadając na kluczowe pytanie Suszki: „czym jest sytuacja opisywana przez zdanie?”, formułuje definicję o fundamentalnym znaczeniu. Sytuacja to najmniejszy fragment rzeczywistości, który gwarantuje prawdziwość danego zdania.

Zbiór wszystkich możliwych sytuacji elementarnych, oznaczany jako SE, dzieli się na trzy wykluczające się klasy. Pierwszą są sytuacje właściwe (SE″), czyli przygodne, których zaistnienie jest przypadkowe. Drugą jest sytuacja pusta (o), stanowiąca korelat tautologii i z definicji zawsze rzeczywista. Trzecią zaś – sytuacja niemożliwa (λ), będąca korelatem zdania wewnętrznie sprzecznego i przez to zawsze urojona.

Podejście to nawiązuje do klasycznej definicji prawdy Tarskiego, w której prawdziwość zdania wynika z zachodzenia opisywanej przez nie rzeczywistości, ale idzie o krok dalej. Obiektyw zdania, rozumiany jako zbiór jego minimalnych weryfikatorów, staje się zakresowo równoważny z jego korelatem semantycznym. W ten sposób ontologia sytuacji ostatecznie identyfikuje korelat zdania z jego warunkiem wystarczającym, a nie jedynie z odniesieniem denotacyjnym.

Sytuacja elementarna: atomowa jednostka rzeczywistości

Zbiór E-sytuacji (SE) nie jest chaotycznym agregatem, lecz strukturą uporządkowaną przez relację zawierania, gdzie „x ≤ y” oznacza, że sytuacja x zachodzi w y. Każda realizacja y implikuje zatem realizację x. Ten fundamentalny porządek indukuje strukturę kraty zupełnej, w której dla dowolnych dwóch E-sytuacji istnieją ich kresy: splot (x ; y) jako kres górny, będący semantycznym korelatem koniunkcji, oraz styk (x ! y) jako kres dolny – operacja bez bezpośredniego odpowiednika w języku, lecz niezbędna dla spójności formalnej.

Aksjomatyka teorii nadaje tej strukturze rygor. Aksjomat 3 wymaga, by SE tworzył kratę zupełną, co gwarantuje, że każdy zbiór E-sytuacji posiada swoje supremum. Znacznie subtelniejszy jest aksjomat 5, postulujący warunkową dystrybutywność. Umożliwia ona istnienie lokalnych przedziałów izomorficznych z algebrami Boole'a – wysp porządku, gdzie dopełnienia są jednoznaczne. To właśnie ten mechanizm sprawia, że ontologia sytuacji nie jest sprzeczna z logiką klasyczną, lecz zawiera ją jako swój przypadek szczególny.

Ostatni krok to aksjomat 6, wprowadzający dualną atomowość kraty. W zbiorze wszystkich możliwych E-sytuacji (SE′) istnieją elementy maksymalne, zwane możliwymi światami. Każda możliwa E-sytuacja zachodzi w którymś z nich; jest fragmentem kompletnego scenariusza. Zbiór tych światów, określany mianem przestrzeni logicznej (SP), stanowi precyzyjny odpowiednik semantycznej struktury znanej z logiki modalnej, zwłaszcza w wersji Kripkego, zakorzeniając tym samym ontologię sytuacji w potężnej tradycji analitycznej.

Krata: algebraiczna struktura zbioru sytuacji

Monizm absolutny stanowi najbardziej radykalną propozycję ontologiczną, w której przestrzeń logiczna zostaje zredukowana do jednego, koniecznego świata. Założenie, że zbiór sytuacji przypadkowych jest pusty, prowadzi do nieuchronnej konsekwencji: wszystko, co możliwe, jest zarazem rzeczywiste. Świat staje się w ten sposób bytem nieprzypadkowym, pełnym i koniecznym – systemem domkniętym logicznie i metafizycznie, gdzie świat możliwy, świat rzeczywisty i sytuacja pusta stają się jednym i tym samym. Jedyną alternatywą dla tego niezmiennego Bytu jest absolutny Niebyt. Klasyczne realizacje tej wizji odnajdziemy w filozofiach Parmenidesa, dla którego byt jest jedyną realnością, Spinozy z jego konieczną boską substancją, Hegla i jego dialektycznego absolutyzmu czy wreszcie Fregego, który utożsamiał logikę z samą strukturą rzeczywistości.

Naprzeciw tej wizji staje determinizm Laplace'a, który można by nazwać pluralizmem warunkowym. Ta quasi-pluralistyczna ontologia na pierwszy rzut oka wydaje się łagodniejsza, zakłada bowiem istnienie licznych światów możliwych, lecz natychmiast dodaje kluczowe zastrzeżenie: każdy z nich jest w pełni zdeterminowany przez stan początkowy i niezmienne prawa przyrody. Oznacza to, że dla dowolnego momentu istnieje tylko jeden możliwy scenariusz dalszych zdarzeń; świat staje się funkcją czasu. Rachunek sytuacji przybiera tu formę tak zwanej kraty laplasjańskiej, której atomami są kompletne, linearne historie świata. W odróżnieniu od monizmu, determinizm uznaje zmienność, lecz zarazem radykalnie wyklucza przypadkowość. Pozorna różnorodność jest jedynie echem różnic w danych początkowych, a nie przejawem autentycznej swobody. Mamy zatem do czynienia z pluralizmem warunkowym – wielość istnieje, ale nie jako pole otwartych możliwości, lecz jako zbiór z góry napisanych, deterministycznych scenariuszy.

Monizm i determinizm Laplace'a: świat jako całość

Na antypodach deterministycznej wizji świata leży atomizm diachroniczny, koncepcja zakorzeniona w radykalnym empiryzmie Davida Hume'a i jego krytyce zasady przyczynowości. Jeśli odrzucimy istnienie koniecznego związku między stanami w różnych momentach czasu, każda sytuacja staje się ontologicznie autonomiczna, odcięta od swojej przeszłości i przyszłości. W formalnym ujęciu przestrzeni logicznej Hume'a oznacza to, że wymiary czasu i stanu są wzajemnie ortogonalne – nie ma między nimi żadnej korelacji, toteż z teraźniejszości nie można logicznie wydedukować ani tego, co było, ani tego, co będzie. Poszczególne atomy sytuacyjne nie układają się w żaden konieczny ciąg, a świat jako całość traci swój kierunek, stając się rozproszoną mozaiką niezależnych faktów. W takim modelu ontologicznym przypadkowość przestaje być wyjątkiem od reguły; staje się samą zasadą konstrukcyjną rzeczywistości.

Jeszcze głębszą formę atomizmu odnajdujemy w „Traktacie logiczno-filozoficznym” Ludwiga Wittgensteina, gdzie świat jest ogółem faktów, nie rzeczy. Rzeczywistość w jego ujęciu to gigantyczna kombinatoryka niezależnych od siebie faktów elementarnych, czyli stanów rzeczy, które mogą zachodzić lub nie. Słynna teza 1.21 podkreśla tę absolutną niezależność: to, że dany fakt ma miejsce, nie pociąga za sobą żadnych konsekwencji dla istnienia lub nieistnienia jakiegokolwiek innego faktu. Jak precyzuje to w swojej interpretacji Bogusław Wolniewicz, oznacza to, że atomy są dowolnie kombinowalne. Do każdego możliwego świata, w którym zachodzi sytuacja x, istnieje bliźniaczy świat, w którym x nie zachodzi, a cała reszta pozostaje bez zmian. Taka zasada logicznego atomizmu implikuje maksymalną pluralność, a idea swobodnego kombinowania niezależnych sytuacji stała się fundamentem dla rozwoju logik nieklasycznych.

Atomizm Hume'a vs. atomizm logiczny Wittgensteina

Roman Suszko, czerpiąc z wykładni Wolniewicza, tworzy logikę niefregowską, w której sens zdania zostaje utożsamiony z sytuacją, jaką ono opisuje. Odrzucenie aksjomatu Fregego, czyli tezy o tożsamości logicznej znaczenia i wartości logicznej, prowadzi do fundamentalnej zmiany: zdanie jest prawdziwe, jeśli odpowiadająca mu sytuacja faktycznie zachodzi. Tym samym upada klasyczny dualizm semantyczny, a w centrum staje zdanie jako bezpośredni korelat rzeczywistości. Ontologia sytuacji zostaje w ten sposób spójnie przeniesiona na grunt logiki formalnej, otwierając nową ścieżkę interpretacji znaczenia, niezależną od modeli światów możliwych.

Logika niefregowska Suszki formalizuje sytuację

Wolniewicz, choć nie tworzy własnego systemu logiki modalnej, prowadzi subtelny dialog z semantyką Saula Kripkego. Na pierwszy rzut oka widać uderzające podobieństwa: sytuacje elementarne odpowiadają stanom świata, a możliwe światy jawią się jako maksymalne, niesprzeczne zbiory takich sytuacji. Jednak ta pozorna zgoda kryje fundamentalne pęknięcie. U Kripkego bowiem to światy są ontologicznym punktem wyjścia, a relacja dostępu między nimi modeluje modalność. Wolniewicz odwraca tę architekturę: pierwotne są sytuacje, a świat staje się jedynie pochodnym, granicznym przypadkiem maksymalnej konstelacji bytowej.

Podobną operację Wolniewicz przeprowadza na semantyce Tarskiego, która warunki prawdziwości zdania uzależnia od wartościowań w danym modelu. Ontologia sytuacji nie odrzuca tego formalizmu, lecz przenosi go z płaszczyzny syntaktycznej na ontologiczną. Modele przestają być arbitralnymi strukturami matematycznymi, a stają się reprezentacjami, których semantyczne podstawy tkwią w realnych lub możliwych sytuacjach bytu. To ruch od abstrakcyjnej gry symboli do ontologicznego zakorzenienia.

Ontologia sytuacji a semantyka Tarskiego i Kripkego

W latach 80. Jon Barwise i John Perry rzucili wyzwanie dominującej semantyce światów możliwych, proponując własną semantykę sytuacyjną. Jej kluczowym pojęciem staje się sytuacja, czyli ten konkretny fragment rzeczywistości, który wystarcza, by uzasadnić prawdziwość zdania. I choć terminologia jest tu zbieżna z tą stosowaną przez Wolniewicza, to drogi obu podejść rozchodzą się w fundamentalnych punktach. Barwise i Perry świadomie odrzucają bowiem zasadę rozdzielności dla alternatywy oraz aksjomat utożsamiający sytuacje elementarne występujące zawsze razem. To posunięcie czyni ich model mniej sztywnym, lecz znacznie bardziej empirycznym. Jego ambicją nie jest już pełna logiczna rekonstrukcja świata, lecz uchwycenie funkcjonalnej korespondencji między zdaniami a ich pragmatycznym kontekstem.

Wolniewicz vs. semantyka Barwise’a i Perry’ego

Przejdźmy do konfrontacji z hermeneutyką Diltheya, który wprowadził fundamentalne rozróżnienie między wyjaśnianiem (Erklären), typowym dla nauk przyrodniczych, a rozumieniem (Verstehen), właściwym naukom o duchu. Dla niego rozumienie rodzi się z życia, z przeżycia (Erlebnis) i jego obiektywizacji w dziełach kultury. Ta historyczno-życiowa perspektywa nieuchronnie wtrąca interpretatora w krąg hermeneutyczny: część objaśnia się przez całość, a całość przez część. Wolniewicz ten krąg rozcina. Zamiast krążyć między detalem a ogólnym sensem, proponuje prostą ścieżkę przez zwornik formalnych operacji w teorii T. Czy coś przy tym tracimy? Owszem, rezygnujemy z uroku „nadwyżki sensu” form życia, ale w

zamian zyskujemy testowalność i porównywalność interpretacji. Rzecz nie w tym, by Diltheya odrzucić, lecz by go „włączyć przed drzwiami laboratorium”: formalna transkrypcja zaczyna się dopiero po rozpoznaniu historycznej idiomatyki pojęć, ich osadzenia i wieloznaczności. W tym ujęciu hermeneutyka życia staje się nie tyle konkurencją, ile fazą oczyszczającą przed przekładem na język elementarny.

Hans-Georg Gadamer sytuację komplikuje, ale zarazem wzbogaca. Dla niego rozumienie nie jest operacją algorytmicznego odwzorowania, lecz wydarzeniem języka. Słynna teza, że „bytem, który może być rozumiany, jest język”, wyraża przekonanie, iż proces ten nie dzieje się poza mową, a raczej w gęstych splotach tradycji, w których sami uczestniczymy. Prawda hermeneutyczna nie jest więc definicyjnym ekwiwalentem, lecz czymś, co ujawnia się w dialogu i w skutkach oddziaływania historii (Wirkungsgeschichte). Gdzie więc stanąć, jeśli chcemy pogodzić rygor z wrażliwością na dziejowość sensu? Proponuję proceduralne zawieszenie uprzedzeń: w fazie transkrypcji tworzymy mapę domniemanych horyzontów, ale dopiero słowniki elementarne i analiza w teorii T rozstrzygają, które rozróżnienia z tej mapy przetrwają próbę dedukcyjną. Tak pojęty kompromis pozwala gadamerowskiej „fuzji horyzontów” pełnić rolę filtra korekcyjnego. Jeżeli bowiem słownik okaże się zbyt sprytny i parodystyczny, rozbije się o to, co tradycja uczyniła rozpoznawalnym jako sensowne. Zacytujmy raz jeszcze Gadamera w polskim sformułowaniu, które stało się jego emblematem: „Bytem, który może być rozumiany, jest język”. Wskazuję tu miejsca, gdzie polska literatura przedmiotu omawia to twierdzenie, by było jasne, że traktujemy je jako poważny punkt odniesienia, a nie publicystyczne hasło.

Hermeneutyka logiczna kontra Dilthey i Gadamer

Paul Ricoeur wytycza jednak inną ścieżkę, na której hermeneutyka logiczna odnajduje nieoczekiwanego sojusznika. Kluczowym pojęciem jest tu dystansacja, czyli proces, w którym tekst odrywa się od intencji autora i historycznego kontekstu, zyskując autonomię, którą należy uszanować. Jeśli bowiem tekst jest bytem autonomicznym, jego sens staje się w pełni zależny od wewnętrznej struktury, a zatem możliwy do zrekonstruowania bez uciekania się do psychologii twórcy. W tym świetle ricoeurowska dialektyka wyjaśniania i rozumienia – w której najpierw modelujemy strukturę, a dopiero potem ją interpretujemy – staje się naturalnym rusztowaniem dla dwóch faz analizy Wolniewicza: przekładu na język T i badania jego konsekwencji.

Ricoeur przestrzega zarazem przed redukcjonizmem. Symbol, jak powiada, „rodzi myśl”, a tkwiąca w nim nadwyżka sensu wymaga „długiego obejścia” przez system pośrednich modeli, a nie prostego przełożenia. Jak jednak uchwycić tę wieloznaczność w formalnych ramach? W języku ontologii sytuacji można to opisać, odwołując się do lokalnych przedziałów izomorficznych z algebrami Boole’a. Znaczenia pozostają warstwowe, lecz w obrębie precyzyjnie dobranego zakresu rozróżnień zachowują logikę dystrybutywną, co

pozwala na rygorystyczną analizę bez globalnego spłaszczania sensu. „W wypowiedzi pisanej intencja autora i znaczenie tekstu przestają się zbiegać” – stwierdza Ricoeur, podkreślając, że tekst zaczyna żyć własnym życiem i przekracza horyzont swojego twórcy. Jest to dokładnie ten teren, na którym hermeneutyka logiczna czuje się jak w domu.

Teoria tekstu Ricoeura funduje hermeneutykę logiczną

Poprawność i użyteczność przekładu weryfikuje się za pomocą kilku precyzyjnych miar. Po pierwsze, obowiązuje zasada ciężaru dowodu: ten, kto kwestionuje trafność translacji, jest zobowiązany wykazać jej logiczną wadliwość bądź brak ekwiwalencji znaczeniowej. Po drugie, o wydajności systemu świadczy liczba uzyskanych konkordancji. Po trzecie wreszcie, ocenie podlega prostota samego słownika, której wyznacznikami są naturalność – czyli stopień wierności tezy-obrazu wobec pierwowzoru – oraz oszczędność, rozumiana jako stosunek liczby pozycji słownikowych do liczby tez objętych przekładem. Im mniej dystynkcji trzeba wprowadzić dla zachowania logicznej adekwatności, tym efektywniejszy uznaje się słownik.

> Czy poprzez formalizację i logiczny przekład możemy w pełni uchwycić sens filozoficznych tekstów, czy też zawsze pozostanie w nich element nieuchwytny, wymykający się rygorom logiki? Być może prawdziwe zrozumienie wymaga nie tylko precyzji, ale i gotowości do zaakceptowania pewnej dozy niepewności. W końcu, jak mawiał Wittgenstein, o czym nie można mówić, o tym trzeba milczeć – ale czy milczenie to zawsze brak zrozumienia?

Inspiracje

[1] **"Ontologia sytuacji. Podstawy i zastosowania"** Bogusław Wolniewicz

1985 | Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Polski filozof i logik, profesor Uniwersytetu Warszawskiego (1963-1998). Znany jako tłumacz i komentator Ludwiga Wittgensteina. Twórca ontologii sytuacji. Publicysta związany z Radiem Maryja.

Polish philosopher and logician, professor at the University of Warsaw (1963-1998). Known as a translator and commentator of Ludwig Wittgenstein. Created ontology of situations. Publicist affiliated with Radio Maryja.

University of Warsaw

Literatura uzupełniająca

Książki

Autorzy przywoływani w artykule:

[1] **"(e-book) Wolniewicz. Zdanie własne"**

Sommer, Bogusław Wolniewicz

Biblioteka Wolności

Google Scholar

[2] **"Filozofia i wartości II"**

Bogusław Wolniewicz

1998 | Wydawnictwo Naukowe Semper

[3] **"Filozofia i wartości. Tom 1"**

Bogusław Wolniewicz

2019 | Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego

Google Scholar

[4] **"Rzeczy i fakty. Wstęp do filozofii pierwszej Wittgensteina"**

Bogusław Wolniewicz

1968 | Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Literatura pokrewna (Google Scholar):

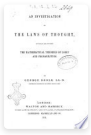

[5] **"An Enquiry Concerning Human Understanding"**

David Hume

2018 | Digireads.com | ISBN: 9781420957273

Google Scholar

[6] **"An Investigation of the Laws of Thought on Which are Founded the Mathematical Theories of Logic and Probabilities"**

George Boole

1854 | Walton and Maberley

[7] **"A Philosophical Essay on Probabilities"**

Pierre Simon De Laplace

1951 | Courcier

Google Scholar

[8] **"A Treatise of Human Nature"**

David Hume

2018 | Franklin Classics Trade Press | ISBN: 9780344261770

Google Scholar

[9] **"Begriffsschrift, eine der arithmetischen nachgebildete Formelsprache des reinen Denkens"**

Gottlob Frege

2012 | Hachette Livre - Bnf | ISBN: 9782012525719

[10] **"Introduction to Logic and to the Methodology of Deductive Sciences"**

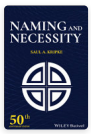
Alfred Tarski

1949 | Dover Publications

[11] **"Logic, Semantics, Metamathematics: Papers from 1923 to 1938"**

Alfred Tarski

1986 | Hackett Publishing Company | ISBN: 9783764332808

[12] **"Naming and Necessity"**

Saul Kripke

2024 | Wiley-Blackwell | ISBN: 9780470672297

Google Scholar

[13] **"Parmenides of Elea: Fragments : A Text and Translation With Introduction (PHOENIX SUPPLEMENTARY VOLUME) (English and Ancient Greek Edition)"**

Parmenides

[14] **"Philosophical Investigations"**

Ludwig Wittgenstein

2010 | John Wiley & Sons | ISBN: 9781444307979

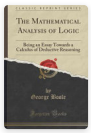
Google Scholar

[15] **"The Foundations of Arithmetic: A Logico-Mathematical Enquiry into the Concept of Number"**

Gottlob Frege

1980 | John Wiley & Sons | ISBN: 9780631126942

[16] **"The Mathematical Analysis of Logic, being an Essay towards a Calculus of Deductive Reasoning"**

George Boole

2016 | Forgotten Books | ISBN: 9781334997433

[17] **"Tractatus Logico-Philosophicus"**

Ludwig Wittgenstein

2023 | Penguin UK | ISBN: 9780141995267

Google Scholar

[18] **"Traité de mécanique céleste"**

Pierre Simon De Laplace

1967 | J.B.M. Duprat

Google Scholar

[19] **"Wittgenstein on Rules and Private Language: An Elementary Exposition"**

Saul Kripke

2025 | John Wiley & Sons | ISBN: 9781839990151

Google Scholar

Artykuły naukowe

Autorzy przywoływani:

[1] **"Niemonotoniczna logika niefregowska"**

Anna Wójtowicz

2011 | Filozofia Nauki

Google Scholar

[2] **"The Semantical Concept of Truth and the Foundations of Semantics"**

Alfred Tarski

1944 | Philosophy and Phenomenological Research

[3] **"On the Concept of Logical Consequence"**

Alfred Tarski

1936

[4] **"On a General Method in Analysis"**

George Boole

1844 | Philosophical Transactions of the Royal Society

[5] **"Researches on the Theory of Analytical Transformations, with a special application to the Reduction of the General Equation of the Second Order"**

George Boole

1841 | Cambridge Mathematical Journal

[6] **"Semantical Considerations on Modal Logic"**

S Kripke

1963 | Acta Philosophica Fennica

Google Scholar

[7] **"Outline of a theory of truth"**

S Kripke

1975 | The journal of philosophy

Google Scholar

[8] **"Über Sinn und Bedeutung"**

Gottlob Frege

1892 | Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik

[9] **"Der Gedanke: Eine logische Untersuchung"**

Gottlob Frege

1918 | Beiträge zur Philosophie des Deutschen Idealismus

[10] **"Abstract of A Treatise of Human Nature"**

David Hume

1740

Google Scholar

[11] **"Scenes and other situations"**

Jon Barwise

1981 | The Journal of Philosophy

[12] **"Situations and Attitudes"**

Jon Barwise, John Perry

1981 | Journal of Philosophy

[13] **"Situations in Natural Language Semantics"**

Angelika Kratzer

2007 | Stanford Encyclopedia of Philosophy

Google Scholar

[14] **"The Problem of the Essential Indexical"**

John Perry

1979 | No journal found

Google Scholar

[15] **"PRZYCZYNEK DO HERMENEUTYKI LOGICZNEJ"**

ANDRZEJ STĘPNIK

2005 | EDUKACJA FILOZOFICZNA

Google Scholar

[16] **"The Rise of Hermeneutics"**

Wilhelm Dilthey

1900

[17] **"Ideas Concerning a Descriptive and Analytic Psychology"**

Wilhelm Dilthey

1894

[18] **"NonFregean logic is the classical logic enriched by identity connective"**

Anna Wójtowicz

2011 | Filozofia Nauki

Google Scholar

[19] **"Hans-Georg Gadamer's philosophical hermeneutics: Concepts of reading, understanding and interpretation"**

Paul Regan

2012 | META: Research in Hermeneutics, Phenomenology, and Practical Philosophy

Google Scholar

Artykuły pokrewne (Google Scholar):

[20] **"Wittgensteinian Foundations of Non-Fregean Logic"**

Bogusław Wolniewicz

1971 | Contemporary East European Philosophy

Fundacja Dobre Państwo © 2026

Article ID: f4384fd9-5661-4aeb-9b06-09160afebe03